

V.

K výkladu privilegia Fridricha II. pro království České.

Napsal Jaroslav Goll.

(Předloženo dne 9. března 1903.)

K nejdůležitějším a také nejznámějším listinám středověkým, které počítáme ku pramenům dějin českých, náleží listina daná v Basileji dne 23. září r. 1212. Jest to privilegium mladého krále Fridricha II., „přicházejícího z Apulie“, aby se uvázal ve vládu říše proti Otovi IV., privilegium pro Přemysla Otakara I. a království České. Jest to jakási *magna charta*, která vyměřuje jeho poměr k říši, právo a povinnosti obou stran. S mladým králem přišla jeho sicilská kancelář; německá ještě nebyla zřízena. Listina složena podle pravidel kanceláře sicilské, užito při tom formulí v ní obvyklých; a zpečetěna — je to zlatá bulla — pečeti sicilskou.

Zlatá bulla sicilská jest otměna pro krále Českého, jenž ve spolku s některými knížaty říšskými první mladého Fridricha „zvolil“¹⁾ a při něm také setrval, kdežto jiní zase k Otovi odpadli, když jeho moc po návratu z Italie, ač přicházel stížen klatbou církevní, ještě jednou se povznesla. Originál listiny Basilejské se zachoval a jest uložen ve dvorním archivu Vídeňském; podle originálu ji přinesl *Codex Dipl.*

¹⁾ V době, kdy po smrti Jindřicha VI. vznikají dvojice královské, týž panovník bývá několikrát volen; Filip byl zvolen r. 1198 dvakrát, nejprv bez účastenství Přemysla Ot. v Merseburce, potom také od něho v Mohuči. Knížata strany Filipovy považovali pak hlučnější volbu Mohučskou za hlavní a vlastní volbu, jak patrno z jich listů papeži. Podobně byl Fridrich II. zvolen nejprv od některých knížat — mezi nimi též od krále Českého — r. 1211 v Normberce; hlučnější a vlastní volba následovala později na konci r. 1212 bez účastenství Přemysla Otakara.

Moraviae, podle opisu originálu otištěna její hlavní část v *Regestech* Erbenových; Hermeneg. Jireček (podle originálu?) ji přijal do svého *Codexu iuris bohemicus* I. a při tom ji rozdělil na paragrafy; odtud i s tímto rozdělením přešla mezi přílohy Kalouskova *Státního práva*.

Přemysl Otakar s některými jinými knížaty říšskými — patřil k nim také vévoda Bavorský — sjeli se v Norimberce v září r. 1211. Odtud vypraveni poslové k Fridrichovi do Sicílie. Po jich příchodu přijal titul — ne krále Římského, jak bychom očekávali, nýbrž titul císařský, než tak, že se nazýval císařem zvoleným: *imperator electus et semper augustus*; císařem korunovaným ještě nebyl a také koruny císařské, když na své cestě do Říma přišel, z rukou papežských ještě nepřijal; dříve měl dojít uznání proti Otovi severně Alp. Listina Basilejská, jak ji vydal Boček podle originálu, odchyluje se od jiných listin Fridrichových předcházejících a následujících tím, že v ní chybí slovo *electus*. Lze tvrdit, že je chyba buď v originálu, nebo ve vydání Bočkově. Skutečně jest v tomto vydání, jak zjistil Václ. Kratochvíl k mému přání. Originál má: *imperator electus et semper augustus*.¹⁾

Když v Basileji skládali privilegium pro království České, měli před rukama předlohu; byla to listina krále Filipa, strýce Fridrichova, daná — to lze povědět s jistotou — r. 1198 v Mohuči, a to v září, nejspíše dne *osmého* toho měsíce,²⁾ v den korunovace obou králů, Filipa samého i Přemysla, ač-li byl Přemysl korunován hned ještě téhož dne jako Filip.³⁾ Než bylo ještě privilegium druhé,

¹⁾ V. Kratochvíl zhotovil také fotografický snímek celé listiny.

²⁾ O datum viz Böhmer-Fickrovy Regesten des Kaiserreichs 1198—1272.

³⁾ Korunovaci Přemyslovi kladou Arnold Lubecký a náš domácí kronikář Jarloch do Mohuče, letopisy Kolínské na dobu něco pozdější a na jiné místo, do Boppardu, tedy do doby válečné výpravy proti Otovi. Palacký a jiní přijímají svědectví Jarlochovo, Ad. Bachmann (str. 427), jako již před ním Höfler ve článku *Guelfismus und Ghibellinismus in Böhmen* (MVGDB. VII.), vyslovuje se pro Boppard. Co v pozn. na uved. místě praví proti Winkelmanovi (Jahrbücher: Philipp und Otto I. 138), neobstojí. Jest pravda, že Jarloch vypravuje nejdříve o bojích v Porýní, ale potom se vrací k počátkům, a tu vidíme, že Přemysl Ot. vytáhl z Čech s branným mužstvem, že, ač z Wircpurku se mnozí vrátili, král nicméně odtud táhl dál do Mohuče. Text Jarlochův ovšem přestává uprostřed věty, tak že v něm, jak jej máme, je řeč jen o konsekraci. Nechceme-li zprávu letopisů Kolínských úplně odmítati, třeba si pomoci nějak podobně, jako navrhol Palacký, že by se totiž mohla rozeznávat konsekrace ve Wircpurku a korunovace v Boppardu. Než letopisy Kolínské kladou jistě oboje do Boppardu. Snad se to zakládá na nedorozumění vzniklém tím, že v Boppardu oba králové při nějaké příležitosti vystoupili s korunami.

Oty IV., dané nejspíše r. 1203, když Přemysl, odstoupiv od Filipa a přidav se k Otovi, byl korunován po druhé. Obě tyto listiny jsou ztraceny. A přece jejich obsah známe. Privilegium Fridrichovo obsahuje jistě aspoň nejméně tolik, kolik obsahovala privilegia starší, *ne-li více*. A již Oto jistě nepovoloval méně, než byl dříve povolil Filip; snad již on něco přidal.⁴⁾

Omezují se zde na první část listiny Fridrichovy, na odstavec 1.—5. podle rozdělení Jirečkova, a míním přihlížeti hlavně a především k odstavci *třetímu*. Než pro výklad tohoto odstavce třeba znáti jeho souvislost s tím, co předchází i následuje, a proto kladu zde pro pohodlí čtenářovo výňatek z listiny Fridrichovy, jenž zní takto:

... Inde est, quod nos attendentes preclara deuotionis obsequia, que uniuersa Boemorum gens ab antiquo tempore Romano exhibuit imperio tam fideliter quam deuote, ... sicut ... Rex Philippus omnium principum habito consilio per suum priuilegium instituit,

ipsum (Ottacharum) regem constituimus et confirmamus et tam sanctam et dignam constitutionem approbamus,

regnumque Boemie liberaliter et absque omni pecunie exactione et consueta curie nostre iusticia sibi suisque successoribus in perpetuum concedimus,

volentes, ut quicumque ab ipsis in regem electus fuerit, ad nos uel successores nostros accedat, regalia debito modo recepturus ...

omnes etiam terminos ... indulgemus,

ius quoque ... inuestiendi episcopos ... concedimus ...

Upozorňuji ještě jednou, že rozdělení na paragrafy či odstavce pochází od Jirečka. Co jsme právě z listiny vyňali, tvoří však celek, jednu dlouhou periodu, a proto není třeba s rozdělením Jirečkovým přijímati hned také jeho interpunkci; při naší interpunkci (rozdíl není veliký) to, co náleží k sobě, zůstává ve spojení v jedné dlouhé větě.

Co je v *třetím* odstavci řečeno? Ustanovuje, aby, „kdož by koli od Čechů za krále zvolen byl, k císaři přišel a od něho regalie přijal způsobem náležitým“ — tak přeložil to místo Kalousek v *Státním právu* na str. 21. Tedy: *Čechové* volí, a král Římský (nemusí proto

⁴⁾ Kalousek (St. právo 21) dobře praví, že se dělí privilegium z roku 1212 na dva díly, z nichž první pochází od Filipa, druhý od Fridricha II. a dílem snad již od Oty IV. Pro první část se Fridrich výslovně na Filipa odvolává. Druhá část je v privilegium samém naznačena počátkem odstavce šestého: *de nostre autem liberalitatis munificentia statuimus*. (sr. Huber, Gesch. Oesterr. I. 383), mohla celá nebo částečně již býti obsažena v privilegium Otově, na které se Fridrich II., jenž Oty za krále neuznával, nemohl odvolávat.

býti také císařem korunovaným) udílí regalie. Obojí se tu od sebe určitě liší a dělí; volba jest věc česká, přijímání regalií jest jednak povinností zvoleného krále Českého, jednak právem hlavy říše. Více však v tomto odstavci listiny Basilejské není obsaženo; nic tam zejména není o volbě samé, o tom, kdo volí, nic o tom, je-li právo to nějakým způsobem omezeno. Proto také lze namítati, že parafrase Adolfa Bachmanna v *Geschichte Böhmens* I. str. 386 něco přidává, co v listině není, a něco podává, co tam není výslovně. Tato parafrase, více již výklad než překlad, zní takto: „K. Philipp sicherte ihm (Přemysl Ottokar) und allen, die nach ihm zu böhmischen Fürsten nach dem Landesgesetze erhoben wurden, die erbliche Königswürde zu; jede Tributzahlung und jede Leistung anlässlich der Thronbesteigung an den königlichen Hof sollte entfallen und der im Lande Erwählte nur verpflichtet sein, sich ins Reich zu begeben, um die Regalien in gebührender Weise zu empfangen.“

Nach dem Landesgesetze není v listině Fridrichově, im Lande (lépe by bylo *vom Lande*⁵⁾ lze třeba položit na místo *ab ipsis* t. j. Boemis. Avšak právě toto *ab ipsis* Bachmann nevykládá tak, jak se vykládalo dosud, nýbrž navrhuje v pozn. na str. 387 výklad jiný. Položíme tu však dříve; co řečeno na téže stránce v textu, kdež čteme: Es erhellt auf den ersten Blick, dass K. Philipp . . . weit entfernt war, den böhmischen Ständen ein Wahlrecht zuzuweisen, und noch weniger hat natürlich K. Ottokar selbst ein solches für sie begehrt; poznámka k tomu pak zní: quicunque ab ipsis in regem electus fuerit; *ab ipsis* bezieht sich auf *sibi suisque successoribus*, d. i. die böhmischen Herrscher und nicht etwa die „Böhmen“ oder böhmischen Stände, von denen im Vorhergehenden nirgends die Rede ist; es ist also *ab ipsis* = *de (ex) ipsis* = *ipsorum*. — Bachmann tedy pro to, co zastoupeno zájmem *ipsi*, nejde daleko, nacházeje, čeho hledá, hned v odstavci předcházejícím.

O tom nelze pochybovati, že rovnice *ab ipsis* = *ex ipsis* je naprosto nemožná. Odkud se však vzal tento nemožný výklad? Vysvětlení nám poskytuje poznámka jiná, kterou však najdeme teprve na str. 449, kde se pojednává o privilegiu Basilejském z r. 1212.

⁵⁾ Jak Bachmann sám velmi dobře praví na jiném místě (str. 453): Die Kaiserdiplome von 1198 und 1212 bestimmten nichts Neues hinsichtlich der Erbfolge; sie wiesen vielmehr in sorgsamer Beachtung der alten Rechte des Landes die erste Entscheidung über die Person des böhmischen Landesfürsten dem Lande zu und wahrten dem Reiche nur die Belehnung mit den Regalien.

V pozn. na str. 449. Bachmann praví, že nejlépe (am sorgsamsten) listinu Fridrichovu vydal Markgraf v Ss. rerum Siles. Než — jak přichází do této sbírky? Odpověď zní, že jí tam vlastně ani není, nýbrž že Eschenloer — neb jeho *Historia Vratislav.* je vydána v VII. svazku Ss. rer. Sil. — pojal do svého vypravování (z příčin, na kterých tu nezáleží) listinu jinou, totiž Karla IV. z r. 1348, ve které se ovšem listina Fridrichova, v ní v plném znění inserovaná, potvrzuje. Markgraf měl vydati správně text díla Eschenloerova; jestli že, jak čteme v poznámce, Kirschner ve Vídni (neb také Karlova listina se chová v archivu Vídenském) listinu Karlovu pro něho revidoval, stalo se více a vlastně stalo se něco jiného, než bylo povinností vydavatelovou. Co však čteme v Ss. rer. Sil. VII. 21—22, není listina Fridrichova z r. 1212, nýbrž listina Karlova; a četl-li Kirschner dobře a stojí-li v listině Karlově t. j. v listině Fridrichově do ní vložené v předvěti oné dlouhé periódy: *Boemiae*,^{6a)} pak ovšem pro ono *ab ipsis* nenajdeme *Boemis*, leda bychom i tak *ab ipsis* vztahovali podle smyslu na *gens Boemiae*. Než toho všeho netřeba; pro nás rozhoduje text listiny Basilejské v originále zachovalé a podle originálu vydané, a zde čteme: *gens Boemorum*. Musíme ovšem jíti pro toto slovo daleko, než najdeme je přece v téže periodě, v jejím předvěti, a námitka Bachmannova, že se před tím o „Češích“ ani nemluví, odpadá. Listina Fridrichova praví: Čechové volí, ale nepraví, kdo z Čechů volí, ani je-li právo k volbě nějak omezeno. Co v listině není, nesmíme do ní vkládati. Smíme však ji vykládati.

Byl třetí odstavec již v listině Filipově či přibyl teprva v listině Basilejské? Vysvětliti bychom si mohli jedno i druhé po každé tím, co předcházelo. Avšak něco snadněji v listině Fridrichově než v listině Filipově. Bachmann listinu Filipovu vykládá také z předcházející doby, když praví (str. 387), že podle ní měly přestati zlořády; že měla přinést: die Beseitigung der in der letzten Zeit bei der Erhebung der böhmischen Herzoge eingenisteten Missbräuche. Se strany říše byly to zlořády té „zlopověstné doby 1173—1197“, jak praví Kalousek, ono prodávání českého stolce knížecího, jako se stalo zejména r. 1192. To však stanoví již *druhý* odstavec.⁶⁾ Jestliže však

^{6a)} V originále listiny Karlovy je podle sdělení Kratochvílova: *Boem*.

⁶⁾ absque omni pecunie exactione. Bachmann na str. 386 praví v textu: jede Tributzahlung und jede Leistung, a v pozn.: gemeint ist nicht bloss, dass Böhmen keinen Tribut zu zahlen hatte (wie einst). Tedy, a ještě patrněji podle exkursu str. 377, není tím vlastně míněno, že by byl tribut do r. 1198 potrvál.

Bachmann dále praví: Es handelte sich hier offenbar nur darum, die alte Art der Fürstenerhebung wiederherzustellen, derart, dass erst die Thronbesteigung nach heimischem Gesetz und Brauch zu erfolgen habe, worauf als zweites die kaiserliche Belehnung zu erfolgen habe — lze i to přijmout, ale s obmezením, že, jak již vytčeno, o tom, jak kníže má býti zvolen, nic se nepraví; odstavec třetí na nic určitě nenaráží, co by se mělo odstraňovat neb obnovovat. Byl-li tento odstavec již v listině Filipově, mohlo tím býti míněno vždy jen tolik, že jest to věcí Čechů samých, aby si knížete — v budoucnosti krále — vybrali; říše že se do toho vkládati nemá. Na „domácí zákon a řád“ bylo nesnadno poukazovat, když, jak dobře praví Kalousek (St. právo str. 169), „v celém XII. století nedá se z nastupování odvoditi jiné pravidlo, než že jest knížetem ten Přemyslovec, ježž sněm zvolí, anebo v jehož prospěch schválí vůli vyslovenou od předchůdce nebo úmluvu učiněnou mezi nástupcem a jinými členy“; jen v tom smyslu by listina Filipova potvrzovala „starý zákon a řád“. V listině Fridrichově by však, nemýlím-li se, třetí odstavec měl — ne sice jiný obsah, ale přece větší a určitější význam.

Známo, co se stalo před tím, že totiž Ota IV., vrátiv se z Italie, v květnu r. 1211 udělil Čechy v léno Vratislavovi, synu Přemysla

A proto také netřeba *exactio* vykládati, jak se vykládá v textu na str. 386. — Srovn. *absque omni exactione* v některých interpolovaných opisech konkordátu Wormského (listiny papežské). — Zdali Albrecht I. skutečně proti králi Václavovi II. svůj nárok na horní regál zakládal na třetím paragrafu listiny Fridrichovy z r. 1212 (regalia debito modo suscepturus), jak se domnívá Bachmann (str. 704 a 880), zde rozhodovati netřeba. Sotva se však při sepsání listiny na regalie v užším slova smyslu pomýšlelo. Bachmann totiž podotýká (při r. 1303): „Dazu kam, dass in der Urkunde v. 26. Sept. 1212, die einst König Friedrich II. eilig in dem ersten Winkel, den er von Deutschland besass (listina z r. 1212 jest daná „in nobili ciuitate Basilea“), für Böhmen fertigen liess, sich der Passus fand, die Belehnung der Böhmenkönige durch den Kaiser begreife die Reichung der Regalien, wie das eben auch anderwärts der Fall war“. A podobně na jiném místě (str. 880): „Es war dies eine Flüchtigkeit, wie sie der Kanzlei Friedrich II. in der Zeit vor dessen erstem Auftreten und unter den abnormen Verhältnissen jener Lage wohl passieren konnte; und auch in Böhmen liess man es offenbar gern geschehen, dass die Belehnung auf ein Moment gestellt wurde, das bisher in den statsrechtlichen Beziehungen des Landes zum Reiche keine Rolle gespielt hatte“. — Pravda jest jen tolik, kolik tu řečeno na konci; při „regaliích“ se nemyslílo na regalie v užším slova smyslu (regál horní atd.). Regalia recipere — jest stálá formule, zvláště při knížatech duchovních. I zde lze poukázati ke konkordátu (k listině císařské, ovšem v autentickém textu): electus autem regalia per sceptrum a te recipiat et quae ex his iure tibi debet faciat.

krále ze zapuzené od něho Adléty Míšenské. To se obracelo přede vším proti Přemyslu Otakarovi samému, ale budoucně také proti Václavu, synu jeho z Konstancie Uherské; i lze se domnívati, že již tehdy (r. 1212) Přemysl Otakar pomýšlel na to, co se stalo potom r. 1216, když dal zvoliti Václava za budoucího krále a svého nástupce; třetí odstavec listiny Fridrichovy by to byl již napřed připravoval ustanovením, že králem bude ten, koho si Čechové zvolí. Tak by hleděl tento odstavec v listině Basilejské spíše k budoucnosti ku předu, nežli nazad k minulosti. Rozhodným ovšem tento důvod není, ale lze jej snad ještě sesílití poukázáním k tomu, že můžeme paragraf třetí z listiny Fridrichovy vyloučiti bez porušení smyslu a souvislosti, že má formu věty vedlejší, podřazené, kdežto ostatní odstavce stojí vedle sebe souřadně. I jiný ještě, ovšem rovně subtilní důvod možná přidati, že totiž ono *ab ipsis* vztahuje se k slovu *Boemi*, které stojí daleko před tím v předvěti, tedy v části listiny, o které lze se asi domnívati, že se v listině Filipově ještě nečtla; možná se tedy též domnívati, že také odstavec, který s ní zvláště souvisí, přibyl teprva v listině nové, dané v Basileji 24. září r. 1212. Než, co následovalo r. 1216, si vysvětlíme ne nesnadno, ať již třetí odstavec pochází z r. 1198 nebo teprva z r. 1212.

O volbě Václavově za živobyti otce ještě vládnoucího máme jakožto pramen známou listinu z r. 1216. Je to konfirmace této volby králem Fridrichem II. Ponejprv po vydání zlaté bully sicilské byl v Čechách volen král, a tu se také dovidáme, *kdo ho volil*: Henricus marchio Moraviae et universitas magnatum et nobilium Boemiae. Volil při tom markrabě jako zástupce Moravy? Výklad, že zástupuje Moravu, je bližší, nežli že volil jako první mezi magnáty českými (als der erste der Landstände — praví Bachmann str. 453). A proto i při nesnadné otázce, jaký je poměr Moravy k Čechám a k říši po r. 1198, bude třeba přihlížeti také k této listině. Z toho, že markrabě Moravský krále Českého volil, zároveň následuje, že stál pod ním.

Než tím vším význam této důležité listiny z r. 1216 ještě není vyčerpán úplně. Že se listinou Fridrichovou z r. 1216 nic zásadně neustanovuje, že se nic neruší, ani nezavádí, bylo již řečeno od jiných.⁷⁾ Seniorát nebyl odstraněn, když, jak víme, již neplatil,⁸⁾ spíše lze říci

⁷⁾ Na př. od Höflera v článku Guelf. und Ghibell.

⁸⁾ Palacký praví, že volbou r. 1216 (ne listinou Fridrichovou) zrušen seniorát a zaveden dědičný řád prvorozcův. Bachmann sice na str. 454 v pozn. podotýká, že mínění (die Annahmen) Palackého zamítá též Huber (Österr.-Gesch.

s Kalouskem (str. 169), že se „počalo již pomýšleti na zavedení posloupnosti dle řádu prvorozenství“. Než do listiny samé ani tolik vkládati netřeba. Václav se v ní nazývá výslovně: *filius ipsius regis Boemiae primogenitus*, avšak i to se obrací nejspíše proti Vratislavovi; mělo tak býti naznačeno, že se manželství Přemyslovo s Adlétou nepokládá za platné. Václav má po otci následovat, protože byl k tomu zvolen.

Listinou Fridricha II. r. z. 1216 se volba Václavova k žádosti těch, kdo ho zvolili, za platnou uznává a potvrzuje (*electionem . . . ratam habemus et firmam*). Tím se však stalo *více*, nežli žádá privilegium z r. 1212, předpisující toliko, aby si zvolený král Český pro regalie přišel. Udělení regalíí je ovšem také uznání volby jakožto platné; nicméně třeba rozeznávati dvojí akt právní: konfirmaci a udělení regalíí. Privilegium z r. 1212 žádá jen jeden; druhý, konfirmace r. 1216 přibyla nad to. Stalo se tedy více, než se státi mělo. Žádost za konfirmaci před přijetím regalíí jest koncesse se strany české ve prospěch práv a moci říše.

Listina Fridrichova potvrzující volbu Václavovu je dána v Ulmu dne 26. července r. 1216. Že po konfirmaci následovalo také ještě přijetí regalíí,⁹⁾ patrně z jiné listiny Fridricha II. — v době jejího vydání již korunovaného císaře — kterou se dal Václav v držení svého království při svém nastoupení po smrti otcově ještě jednou uznati a potvrditi (1231). Avšak tato nová listina není pouhým opakováním staré z r. 1216, lišíc se od této také tím, že se v ní o tom, co v starší jest hlavní věcí, úplně mlčí, totiž o zvolení, a že se v ní klade výslovně důraz na prvorozenství Václavovo.¹⁰⁾

Při volbě Václavově r. 1216 stály obě zásady, volitelnost a dědičnost, jak praví Kalousek (str. 169), vedle sebe, rozuměje tím dědičnost celého rodu knížecího. Moment však první, volitelnost, v privilegiu z r. 1212 jediné výslovně vytčený, listinou z r. 1231 se seslabuje, a potom listinou Karla IV. z r. 1348, kterou se vlastně privilegium

I. 390). Nicméně Bachmann sám se k jedné části zavrženého mínění zase vrací, že totiž volbou r. 1216 zrušen byl seniorát. Na str. 453 čteme: *So blieb dem Könige (Přemysl Ot.) nichts übrig, als das alte Gesetz beiseite zu schieben . . .*

⁹⁾ V Normberce jsou dány listiny Fridrichovy od 18. srpna do 8. září 1216. Srovn. též listinu danou v Altenburku 6. října (Böhmer-Ficker str. 213), tištěnou ve Winkelmannových *Acta inedita* I 118.

¹⁰⁾ V listině Fridrichově z r. 1231 se praví: *cum olim . . . concesserimus ei tamquam primogenito . . . regnum Boemiae post eiusdem patris sui obitum ab imperio possidendum*. — Tento rozdíl obou listin vytkl již Kalousek 169.

Fridrichovo formálně potvrzuje, odstraňuje a ruší až na to, co se rozumí samo sebou, volbu po vymření rodu panujícího v potomstvu mužském i ženském. Tím byla vyloučena nebezpečná, podle doslovného znění vždy možná interpretace privilegia z r. 1212, které připouštělo ve svém třetím odstavci výklad, jako by Čechům příslušela volba zcela svobodná i mimo rod vládnoucí.¹¹⁾ Toto nebezpečné znění bylo tomuto odstavci snad dáno z té příčiny, aby se volbou snáze čeliti mohlo právům Vratislava, skutečně prvorozeného syna Přemysla Otakara I., ač-li to nebylo jen nahodilá a v listinách středověkých nejednou se vyskytující nepřesnost a ledabylost, vysvětlitelná také tím, že ve středověku dlouho, v říši do 13. století, zásady dědičnosti a volitelnosti bývají spojovány.

¹¹⁾ Bachmann ovšem z příčin vyložených v privilegii Fridrichově z r. 1212 nic podobného nevidí; praví na str. 387: *Es erhellt auf den ersten Blick, dass K. Philipp . . . weit entfernt war, den böhmischen Ständen ein Wahlrecht (očekávali bychom neomezené právo) zuzuweisen, und noch weniger hat natürlich K. Ottokar selbst ein solches für sie begehrt*. — Za to klade do volby Václavovy r. 1216 zbytečně mnoho, mluvě zde o právu k volbě, které Otakar (teprve tehdy?) připustiti musil (*Wahlrecht, das Ottokar I. notgedrungen seinen Grossen zugestand*).

